

Dat heeft 'ie van zijn vader

"We werden volgestopt met thee en lange vingers. Telkens als we de boodschap iets strenger brachten, kwamen er een bredere glimlach, meer thee en meer lange vingers. Dat pikten de hoofdleidster en ik niet. We zouden deze Vietnamese moeder toch echt duidelijk maken dat het gedrag van haar dochter niet door de beugel kon! We hebben na het huisbezoek met z'n tweeën blauw gelegen van het lachen met het idee 'we kregen geen poot aan de grond'. De volgende dag kwam Huong op school. Ze was blauwgeslagen, had rode striemen op haar rug met bloedresten en was zeer, zéér benepen en onderdanig."

Aan het woord is Peter Mol, directeur van het Regionaal Expertise Centrum 4.5 Noord-Holland. Het is een samenwerking tussen een aantal scholen voor speciaal onderwijs (gedrag) in Noord-Holland met een grote zelfstandige centrale dienst voor begeleiding en ondersteuning.

Hij vertelt over de tijd dat hij pas hoofd van een lagere school was en een Vietnamese ouder duidelijk wilde maken dat haar dochter zich in de klas vervelend gedroeg.

"Door haar lachen en aanbieden van sloten thee, concludeerden we dat de informatie over haar dochter niet overkwam en gooiden we er dus steeds meer schepjes bovenop. De grootste inschattingsfout die ik ooit in mijn loopbaan heb gemaakt. Ik schaam me er nu nog voor dat we zo hebben gelachen..."

Emotionele acceptatie

"Als een arts aan ouders moet vertellen dat hun kind over een poos nooit meer zal zien, dan zegt die ouder niet 'tja, dan moeten we maar een blindengeleidehond gaan zoeken'. Maar een leerkracht verwacht van ouders vaak dat ze direct emotioneel kunnen accepteren dat hun kind afwijkend gedrag vertoont of zelfs een gedragsstoornis heeft. Als die ouders dan niet direct instemmen, vindt een leerkracht dat vervelend, bedreigend soms en probeert hij die ouders toch zover te krijgen dat ze hun kind naar een ZMOK-school verwijzen." Hij weet dat hij generaliseert en veel leerkrachten onrecht aandoet met deze uitspraak, maar het zit Mol dwars. "Als een leerling een gedragsstoornis heeft, wordt

de ouder ook vaak gezien als lastig, niet-meewerkend en bij voorbaat dwars. Ik mag het zeggen, want ik ben in hart en nieren een onderwijzer, een leerkracht."

Vroeg ingrijpen

Mol vindt het vak van leraar moeilijk geworden. De opleidingen richten hun programma in op didactiek, hoe geef je een les, maar het omgaan met mensen moet in

je zitten of moet je door schade en schande leren. "Als je eerste bericht naar ouders is dat hun kind naar speciaal onderwijs moet, dan zit je als school fout. Je betreft de ouders bij de vorderingen als het gaat om lezen, dus ook bij het gedrag. Als een kleuter met lego gooit moet je al aan de bel trekken. Die legoblokjes worden als je niets doet tafeltjes of stoelen en die komen harder aan. Dan is het crisis."

Mol pleit ervoor om de ouders vroegtijdig te informeren bij afwijkend gedrag en vindt dat ontkenkend gedrag van de ouders of bagatelliseren heel vanzelfsprekend is. "De informatie van de school wordt beantwoord met emotie van de ouders en dat is heel begrijpelijk", aldus Mol. "Beantwoorden van die emotie met nóg meer informatie of een tegen-emotie, helpt de ouder geen stap verder. Als je samen met de ouders stap voor stap het gedrag volgt, kijkt wat het effect is van een bepaalde aandacht thuis en op school, dan kom je sámen met de ouders te staan voor óf succes, óf het moment waarop je moet zeggen dat dit niet meer kan."

Informatie en emotie

Mol probeert met lezingen in het land de reacties van ouders in kaders te plaatsen. Hij stuurt erop aan dat het gedrag van ouders herkend wordt en de reactie van de school onder de loep genomen wordt: is dit nu de juiste reactie? Volgens Mol is de reactie vaak begrijpelijk, maar niet professioneel genoeg en is het effect dus negatief. Hij onderscheidt in het gesprek tussen school en ouders de elementen 'informatie' en 'emotie'. Deze elementen spelen altijd allebei mee. "Het is het leven", aldus Mol. "Als je fiets gepikt is zeg je niet 'laat ik eens nadenken over een vervangend vervoermiddel'. Nee, er komen direct een stel nare woorden uit je mond."

Een leerkracht wéét het ook wel, maar het is moeilijk om om te gaan met emoties van volwassenen. Volgens Peter Mol helpt het als je een beetje inzicht hebt in het soort emoties dat je kunt verwachten. "De emoties zijn vaak heel duidelijk, maar woorden soms verpakt in iets wat op informatie lijkt." Uit ervaring weet Mol dat ontkenning een veel voorkomende reactie is: 'Thuis is Jan heel anders' of 'Ik zie dat helemaal niet zo'.

'Thuis is Jan heel anders'

De ontkenning kan ook verpakt worden in vormen die bedreigend over komen voor de boodschapper, een tegenaanval: 'Sinds u voor de klas staat...', 'Zo is hij nooit geweest...' of 'Hoe lang bent u al intern begeleider?' Volgens Mol is het verstandig

dan niet op de tegenaanval in te gaan, maar de ouder te steunen. Niet 'Ik heb al veel ervaring!', maar 'Het is moeilijk als je kind anders doet dan je zou willen, hè?'. Niet 'Bij mijn collega was hij net zo!', maar 'Zullen we bespreken wat we er aan kunnen doen om het gedrag te veranderen?'. Een andere te verwachten reactie is bagatelliseren. 'Ach, dat heeft hij van zijn vader en die is goed terecht gekomen' of 'Tja, het is nu eenmaal een jochie met veel pit'.

'Het is nu eenmaal een jochie met veel pit'

Naast ontkenning en bagatelliseren (wat eigenlijk ook ontkenning is) is 'het grote gelijk geven, maar...' een lastige reactie, aldus Mol. Bijvoorbeeld: 'Je hebt gelijk, ik zie het al jaren aankomen. Maar jah... zijn moeder wil het niet zien en een echtscheiding heb ik er echt niet voor over...'

Samenwerken met ouders

"Je kunt allerlei variaties bedenken en leerkrachten geven op dagen van presentaties prachtige voorbeelden", aldus Mol. "De kern is steeds: ouders accepteren de boodschap niet. En dat is heel menselijk. De grootste fout die je als school kunt maken is de reactie van de ouders niet te accepteren of te zien als 'weerstand' of 'dwars zijn'. Het gaat er niet om of je gelijk hebt, maar of je samen met de ouders een keuze kunt maken voor een andere aanpak. Desnoods verwijzen naar speciaal onderwijs."

"Mijn hospita zei toen ik 20 was: onderwijzers weten van alles wat, maar van alles net te weinig." Mol schaterlacht en zegt dat hij onderwijzers, dus ook zichzelf, hierin herkent. Hij vertelt van een kleuter op de

school van zijn broer, in de tijd dat ze beiden 'hoofd der lagere school' waren. Een kleuter had een tekening gemaakt die sterk leek op de vorm van een penis. Leerkracht erbij, hoofd, maatschappelijk werk en ouders uiteraard. Iedereen had meningen,

adviezen. Totdat iemand op het idee kwam de kleuter aan de tand te voelen, die direct in tranen uitbarstte en beloofde om 'nooit meer het schaarstje op papier zou om te trekken...'

Openstaan voor ouders

"Je moet openstaan voor de reacties van de ouders", vindt Mol. "Het is niet zo maar wat, als je kind een gedragsstoornis heeft. Een kind met een hoorapparaat of in een

rolstoel heeft duidelijk een handicap. Een kind met moeilijk gedrag lokt andere reacties van de omgeving uit: 'geef mij hem maar eens een weekendje...', 'Je moet consequent zijn!' of 'Tja, jullie werken ook allebei!'. En het is natuurlijk waar dat als je het gedrag wilt veranderen van een kind, dat je dan zélfmoet kijken hoe je je eigen optreden aanpast. Maar de handicap 'gedragsgestoord' zegt blijkbaar méér dan blind zijn of in een rolstoel zitten iets over de ouders. Het valt niet te ontkennen dat in gezinnen waarin geen regelmaat is en geen warmte, er meer kinderen met gedragsproblemen voorkomen. Het omgekeerde is niet vanzelfsprekend, hoeveel artikelen er in de Margriet of Libelle ook aan worden gewijd en hoe vaak de opvoedpolitie ook op televisie komt."

Kiezen voor het kind

Mol benaderukt dat accepteren niet hetzelfde is als 'je boodschap nu maar loslaten'. "Als er in de loop van de tijd alles aan gedaan is om het onderwijs zo in te richten dat de school kan omgaan met het afwijkende gedrag en er aan dat gedrag gewerkt is, kan er een moment komen waarop je moet besluiten dat deze onderwijsplek minder geschikt is voor deze leerlingen. Als alles sámen met de ouders gewikt en gewogen is en het effect is te laag, dan moet je voet bij stuk houden en verwijzen. Oók als de ouder dat in eerste instantie een bittere pil vindt. Dan moet je je verantwoordelijkheid nemen als school en voor het kind kiezen."